

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for. 20 kr.
" pol leta	30 "
" četert leta	70 "
" mesec	60 "
Po pošti:	
Za celo leto	7 for. 50 kr.
" pol leta	80 "
" četert leta	" "
" mesec	70 "

SLOVENEK.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat, 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; veče pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti (štempelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

Št. 70.

V Celovcu v sredo 13. septembra 1865.

Tečaj I.

II. Poglavje:

Dežela.

(Dalje.)

1. Kaj je dežela?

Dežela je precej imeniten del ali kos kake države.

2. Koliko dežel šteje naša država?

Šteje jih 19 in so te le:

Imena dežel.	št. z. milje.	Prebivavci.
1. Nadvojvodstvo avstrijsko pod Anizo (Dolenja Avstrija.) Glavno mesto Dunaj s 552000 lj.	360	1734000
2. Nadvojvodstvo avstrijsko nad Anizo (Gorenja Avstrija.) Gl. m. Linc z 29000 lj.	218	716000
3. Vojvodstvo salzburško. Gl. m. Salzburg s 17500 lj.	130	148000
4. Vojvodstvo štajersko. Gl. m. Gradec s 66000 lj.	408	1100000
5. Vojvodstvo koroško. Gl. m. Celovec s 12500 lj.	188	338000
6. Vojvodstvo krajsko. Gl. m. Ljubljana s 21000 lj.	181	518000
7. Primorje (poknežena grofija goriška in gradiška in mejna grofija isterška s Terstom in nja obmestjem.) Gl. m. Terst s 66000 lj.	145	540000
8. Poknežena grofija tirolska in predarelska. Gl. m. Insbruck s 14300 lj.	532	886000
9. Kraljestvo češko. Gl. m. Praga s 143000 lj.	944	4992000
10. Mejna grofija moravska. Gl. m. Berno s 60000 lj.	404	1962000
11. Vojvodstvo slezijsko. Gl. m. Opava s 13900 lj.	93	477000
12. Kraljestvo Galicija, Vladomerija in Krakov. Gl. m. Levov s 70400 lj.	1426	4959000
13. Vojvodstvo bukovinsko. Gl. m. Černovice s 26300 lj.	190	494000
14. Kraljestvo ogersko s serbsko vojvodino in tamiškim Banatom. Gl. m. Buda s 55000 lj. Gl. m. Pešt s 131000 lj.	3897	10452000
15. Velika knežija erdeljska. Gl. m. Sibirj z 18600 lj.	998	2038000
16. Kraljestvo hervatsko in slavonsko. Gl. m. Zagreb s 16700 lj.	350	935000
17. Kraljestvo dalmatinsko. Gl. m. Zader s 7800 lj.	232	432000
18. Vojaška krajina. Gl. m. Benetke s 120000 lj.	609	1100000
19. Kralj. lombardsko-beneško.	457	2547000

50.000 duš. Vseh vkup je torej Slovencev 1 1/2 milijon.

4. Ali v teh deželah prebivajo sami Slovenci?

Naka; po teh deželah prebivajo tudi Nemci, Italijani in Ogri pa tako, da se svet, po katerem Slovenci stanujejo, ne pretergano vkup derži, le Kočevje na Kranjskem, — Naborjet, Terbiž, Celovec in Velikovec na Koroškem, — Maribor in Ptuj na Štajerskem, so nemški ali ponemčeni, nektera mesta na Primorskem so pa talijanski ali potalijančeni otoki.

5. Ali imajo vse te dežele en in tisti deželni zbor?

Ne, timveč vsaka dežela ima svoj poseben zbor in poslanci slovenskega naroda sedijo v šestih različnih deželnih zborih: v Celovcu, Gradcu, Ljubljani, Gorici, Trstu in Poreču, — Slovencev na Beneškem in Ogerskem še v misel ne jemljemo.

6. Ali je to dobro ali slabo za Slovence?

To je za nje neizrečeno slabo in škodljivo, zato ker so zavoljo tega razun Kranjskega v vseh teh deželnih zborih v manjšini in ne morejo ničesar dognati, kar bi bilo dobro in koristno za Slovence, — posebno kar njih narodnost in jezik zadeva.

7. Ali bi se temu ne dalo pomagati?

Se ve da bi se dalo, — vse dežele, v katerih Slovenci prebivajo, dajo se v eno deželno skupino združiti tako, da bi se po volji in po potrebi vsi poslanci imenovanih dežel snidli v enem zboru. Od tega pa bomo obširno govorili v III. poglavju; tukaj govorimo le od posameznih dežel in prašamo:

8. Kdo pa deželam postave nareja?

Kakor oktoberska diploma v odstavku III. pravi, narejajo posameznim deželam postave cesar in deželni zbori. Kar deželni zbor sklene in svitli cesar poterdi, to je za deželo postava, — je deželna postava.

9. Kaj pa je deželni zbor?

Deželni zbor je družba, v ktorej so zbrani vsi poslanci kake dežele.

10. Kaj pa je to poslanec?

Poslanec je mož, ki ga ljudstvo izvoli, naj ga v deželnem zboru zastopa, to je, za njegovo srečo in pravico se poteguje.

11. Ali je poslancu biti kaj imenitnega?

Jako imenitna reč je to; kajti ne samo le pravica in sreča posameznih

ljudi in krajev, ampak cele dežele in države leži v njegovih rokah. Kakor poslanec predloge nareja, jih zagovarja in brani, in kakor pri predlogih drugih poslancev govori in glasuje, od tega odvisi včasih kaj imenitna reč.

12. Kaj se torej iz tega učimo?

Da naj se za to častno mesto nikdo ne poganja in sili, kdor nima potrebnih lastnost. Tisti pa, komur je Bog potrebnih lastnost in sposobnost dal, naj se očitno oglasi in po tem, ko ga sosedje izvolijo, naj to častno nalogo tudi prevzame. Slednjič pa še, da naj volivci dobro preudarijo, kogá si volijo za deželnega poslanca.

13. Koga bomo volili za deželnega poslanca?

Mož, ki ga volimo za poslanca, mora biti:

Pobožen in pošten: Kdor Bogu ne daje, kar je božjega, — kdor se Boga ne boji, ki vse vidi in sodi na vse večne čase, na tega se ne zanašajte, tudi vam ne bode dajal, kar je vašega, tudi vas se ne bode bal.

Neodvisen: ne sme torej biti v takej službi, ktera bi ga znala in mogla ovirati v govoru in v sklepanju. Nevarno je zategadelj uradnike voliti, posebno odkar smo od Šmerlinga samega slišali, da je uradnik dolžen z vlado deržati: le neodvisen more brez strahu govoriti in glasovati, naj si bode to vladi všeč ali ne.

Izveden: naj pozna vaše potrebe in zadeve. Na svoje oči in iz zamosvoje skušnje mora videti in vedeti, kako se slovenskemu kmetu godi, ktera bremena ga najbolj tlačijo in kako bi se mu dalo pomagati.

Zgovoren in prebrisan: ki ve, kedaj in kako ima svoj glas povzdigniti, kako besedo staviti in sukati, da nasprotnike spodbije, pridobi si pa prijatlov in podpornikov.

Svobodomiselen ali liberalen: znano mora biti, da je od nekdanj zavzet in vnet za pravi napredek v političnih in narodnih zadevah. Pravi liberallec ni ta, ki zoper vse kriči in graja, vpije in razsaja, temuč ta je pravi liberallec, ki je že v djanju pokazal, da mu je v resnici mar za poduk, za svobodo in avtonomijo, za narodno ravnopravnost in za vpeljavo našega jezika v šolah in uradnijah.

Domoljuben: mož, od kterega vemo, da slovensko našo domovino in slovenski naš narod ljubi, da je to svoje rodoljubje že skazoval v djanju, posebno pa, da je ravno zavoljo svojega ro-

3. V kterih deželah prebivajo Slovenci?

Prebivajo na Koroškem in jih 117.000 duš; — na Kranjskem in jih je 482.000 duš; — na Primorskem in jih je 350.000 duš; na Štajerskem in jih je 421.000 duš; tudi na Beneškem jih je 25.000 in na Ogerskem jih je okoli

doljublja že marsikaj prestal in preterpel.

Tak mož je pravi mož, in on je pravi poslanec za vas: Slovenci, njega volite!

14. *Koliko poslancev se pa voli na deželni zbor?*

Kakor je dežela večja ali manjša, voli po svojej velikosti tudi več ali menj poslancev. Po sedaj veljavnej postavi je po slovenskih deželah tako le:

Štajerski deželni zbor ima 63, — kranjski 37, — koroški 37, — goriski 22, — isterski 30 poslancev, — za Terst in njegovo okolico je mestni odbor deželni zbor.

15. *Kako pa je to število poslancev sestavljeno in uravnano?*

Tako, da ima deželni zbor štiri verste poslancev. Perva versta je tistih poslancev, ki jih volijo veliki posestniki; druga tistih, ki jih volijo mesta in tergi; tretja tistih, ki jih volijo kupčijske zbornice in šterta tistih, ki jih volijo kmečke občine. Šolskih, cerkvenih in narodnih zadev pa nihče ne zagovarja, — tudi za te bi bilo dobro skrbeti!

16. *Kako pa se volijo poslanci?*

Po zdanji postavi je pri volitvah dvojen razloček: Veliki posestniki, mesta in tergi pa kupčijske zbornice volijo naravnost, njih volitve se imenujejo naravne ali direktne. Kmečke občine si volijo najprej zaupne može in ti se le volijo poslanca, njih volitve so tedaj nenaravne ali indirektne. Bolje bi pa bilo, da tudi kmečke občine naravnost volijo brez ovinkov.

17. *Kako pa zaupni možeje poslanca volijo?*

Oni ga volitnej komisiji očitno po imenu povedó; kar pa ni dobro, ker si marsikdo iz marsikterih vzrokov pravega moža imenovati ne upa. Naj se tudi za deželni zbor voli skrivši po lističu!

18. *Ktera opravila pa ima deželni zbor?*

Po oktoberskej diplomii obravnjuje deželni zbor vse deželne zadeve, to je vse reči, ki se ne dotikajo cesarske rodbine, zunanjih zadev, vojništva, državnih financ in vesoljnih kupčijskih zadev.

19. *Kdo pa izpeljuje deželne postave?*

Kar je deželni zbor sklenil in cesar poterdil, to je deželna postava in to izpeljuje deželni odbor, to je, nekteri možeje, ki jih deželni zbor izmed sebe za deželne odbornike izvoli.

20. *Ali je deželni odbor hvalevredna naprava?*

Deželni odbor je čudna in nekako narobe naprava. Vsako postavo, ktera se naredi s pomočjo visoke vlade, izpeljuje povsod in vlada sama. Zakaj bi to ne veljalo tudi pri deželnih postavah; naj jih torej izpeljuje vlada, ne poslanci.

Dalje je deželni odbor tudi nepotrebna naprava. Opravila nektera naj opravlja deželni namestnik (Landeschef), — nektera za-nje posebno iz-

voljeni odseki, ki se po potrebi zbirajo in seje imajo, — predloge za prihodnji deželni zbor naj pripravljajo ali pozamezni poslanci ali pa izvoljeni odseki, katerim mora pa tudi vlada po odtebi pod rame segati.

Deželni odbor je dalje draga naprava, ki stoji deželo več tisoč goldinarjev, ki bi se mogli na druge potrebne reči obrniti.

Deželni odbor je slednjič nevarna naprava. Skušnja priča, da so deželni odbori naše dni prava gnjezda tiste škodljive birokracije, ki jo je obsodil že vesoljni svet; in deželni odbori še celo motijo in ovirajo svobodno posvetovanje in sklepanje. Kaj hoče namreč deželni odbor početi, ako so deželni odborniki na svojo pest že popred kaj dovolili, kaj izpeljali, denarjev potrosili, itd.? Deželni odborniki imajo v deželnem zboru svojo stranko in drugim poslancem ne ostaja nič drugega, kakor z glavo kimati.

21. *Kako bi se pa dale deželne postave drugači izpeljevati?*

Deržavne postave izpeljuje c. k. ministerstvo, ki je deržavnemu zboru odgovorno. Deželne postave naj pa izpeljuje c. k. deželna vlada, ki naj je pa tudi deželnemu zboru odgovorna.

22. *Kteri jezik naj velja v deželnih zadevah?*

Na deželnem zboru in pri vseh deželnih uradnih, ki so postavljene za celo deželo, naj veljajo skoz in skoz vsi jeziki, ki so po deželi v navadi in so deželni jeziki.

23. *Kdo nam pove, ktere pravice in svobode da ima vsaka posamna dežela?*

To nam pove ustava ali konstitucija vsake dežele.

24. *Kdaj so dobile dežele svoje ustave?*

Dežele unkraj Litave ali ogerske jih imajo že čez 800 let; dežele takraj Litave so jih dobile 26. februarja 1861. leta.

25. *Ali so dobile posamne dežele v svojih ustavah imenitne pravice?*

Hvala Bogu in svitlemu cesarju! dobile so lepe in imenitne pravice, pa vendar jih je veliko dežel, ki z dano februarško ustavo niso zadovoljne.

26. *Kako pa je to?*

To je odtod, ker te ustove niso prav osnovane v duhu oktoberske diplome.

27. *Kaj je torej storiti?*

Nič drugega ni storiti kakor to, da se ustave posmanih dežel popravijo v duhu oktoberske diplome.

28. *Kako naj pa se popravijo ustave posamnih dežel?*

Pred vsem drugim je treba, da se preuredijo volilni redi za deželne zборе. Znano je, da je Šmerling čudno osnoval volilne rede. V današnjem našem članku ni prostora, obširno in določno kazati, kako neprijazno za slovenski narod (kako je na Koroškem,

bomo dopričali sami, za druge slovenske dežele naj pa storijo to drugi rodoljubi naši — lepo prosimo!) so napravljene imenovani redi; danes tukaj le navajamo pravila, ktera bi imela za volilni red veljati.

a) Naj dobijo kmečke občine tako število poslancev, ktero jim gre po številu glav in po številu davkov. Po mestih pride na 4—6000 glav en poslanec, na deželi pa na 20.000 glav eden!

b) Naj kupčija in obertnija ne voli trikrat. Ti volijo enkrat z drugimi prebivavci, drugič v posebnih mestih in krajih in tretjič po kupčijskih zbornicah.

c) Naj veliki posestniki ne volijo toliko poslancev.

d) Naj bi se na naučne in cerkvene interese veči obzir jemal. Naj bi, stavimo, vsi učitelji ljudskih šol, vsi učitelji srednjih šol in vsi duhovniki cele škofije, vsi advokati in notarji itd. si po enega poslanca volili.

Dalje naj se preuredi §. 4., po katerem se imenuje deželnemu zboru predsednik in podpredsednik. Naj ju voli deželni zbor in cesar poterdí.

Tudi volilni okraji naj se preuredijo v tem duhu, da okraji ne bojo preobširni, da volilci ložej in raji pridejo; — da volijo, kolikor se to dognati more, ljudje ene narodnosti skupej, da ne navstanejo prepiri in sovraštva; — da se denejo v en volilni okraj tiste vasi in kraji, katerih prebivavci večkrat med seboj občijo in se poznajo, da se zastran svojih poslancev pogovarjati morejo.

Volitev naj se tudi po kmetih po lističih, to je skrivši opravlja, da vsakdo voli po svojej vesti in vednosti brez vsega strahu, da se komu ne zameri. Kar se dovoli zastran volitve bolj izobraznim in značajnim meščanom naj se tudi privoli bolj boječim in plašnim kmetom.

§. 6. naj se tako popravi, da se poslanci ne bojo volili na šest let, ampak le na tri leta.

V §. 8. naj se določno mesec postavi, kdaj se mora vsako leto deželni zbor sklicati.

Ravno tako naj se v §. 10. pove, da, če se deželni zbor odloži ali razpusti, mora cesar vsaj v šestih tednih novi deželni zbor sklicati.

§. 11. naj se tako preuredi, da ne bomo imeli deželnega odbora; ni ga treba in veliko denarja požre. Deržavne postave izpeljuje ministerstvo brez vsega deržavnega odbora; naj deželne postave in sklepe izpeljuje c. k. deželni namestnik brez vsakega odbora, se ve da mora deželnemu zboru za to svoje izpeljevanje odgovoren biti.

§. 18., v katerem so odkazane tiste zadeve, ki spadajo v oblast deželnim zborom, naj se razširi v duhu oktoberske diplome in naj se izročé deželnim zborom vsa opravila, ktera niso odločno imenovana v II. odstavku iste diplome: Več si dežela pridobi, boljji je za njo.

Še nekaj naj se pri volilnem redu popravi. Po §. 17 zgubi pravico voliti in voljen biti vsak, kdor je bil zavoljo kakega pregreška (Vergehen) obsojen. Ta nesreča po more človeka zadeti zavoljo prave malenkosti; tako človek politično umerje, ne sme voliti pa tudi ne more voljen biti, ako ravno ima glavo in serce govoriti za svoje ljudi, in ljudje zgubijo včasih svojega najboljšega zagovornika. To se naj prenaredi tako, kakor je v občinski postavi §. 11. Za občinskega odbornika ne more biti, kdor je bil obsojen zavoljo pregreška zastran dobičkarije ali javne npravnosti.

Slednjič naj vsi deželni zbori notranje-avstrijskih dežel sklenejo in visoki vladi prošnjo vložijo, naj se vse dežele notranje-avstrijske združijo v eno deželno skupino, naj dobijo vse te dežele vkup eno dvorsko kancelarijo in enega dvorskega kancelarja z dvema podkancelarjema, da ima vsaka narodnost na cesarskem dvoru svojega zagovornika, in naj se napravi za vse te dežele en občén ali generalen zbor za nekatere vsem deželam vzajemne zadeve; kajti združene moči več premorejo, — morejo bolj moško pomagati državi, pa tudi bolj izdatno braniti pravice posamnih dežel. Zatorej govorimo spodej o deželnih skupinah.

29. Kdo naj pa prenaredi in popravi ustave posamnih dežel?

Naj se to godi po ustavnem potu. Deželnim zborom posamnih dežel naj visoka vlada našete prenaredbe in poprave kot vladine predloge poda. Ako pa vlada tega ne stori, naj deželni poslanci sami povzdignejo v tem duhu svoj glas in tirjajo pravice in svobode, katere jim podaja oktoberska diploma.

(Dalje prih.)

Avstrijsko cesarstvo.

Dežele n'že-avstrijske.

Iz Dunaja. Δ▽ (O ministerstvu kaj. — Mariborska razstava.) Po dolgem čakanju kažejo se nam vendar nekateri znamenja, iz katerih nam je mogoče soditi, kaj da prav za prav naše ministerstvo, t. j. Belcredi hoče. Mi federalisti mu nismo nikdar nič hudega hotli, marveč smo mu od njegovega rojstva sem vse dobro želeli in da bi v vseh rečeh dober vspeh imelo, — le to nas je plašilo in deloma tudi še plaši, ker se proti madjarskim nameram nekako preveč obotavlja. G. pl. Majláth dela na vse kriplje za madjarsko reč in slavo, od grofa Belcredija pa pravijo, da še le snove snuje! Vendar pa, kakor se čuje, ni to kar si bodi. Bog daj, da bi se tudi vresničilo! Kar centralisti in dualisti in ž njimi tudi avtonomisti na vso moč želé, je to, da bi se namah oži zbor po Šmerlingovem kopitu sklical in z budapeštanskim porazumeval, kar bi bilo popoln dualizem. Gr. Belcredi je drugačnih misli. On je volje, vse zборе predlitavskih dežel še to jesen sklicati ter jim državnoopravne zadeve predložiti. To kaže, da ni za dualizem, in zarad tega je tudi že glas počil, da je v ministerstvu hudo razpertje. Naj le bo, in mora tudi biti, če se hoče vse po pravici dognati. Mi Madjarom in Nemcem vse dobro želimo, ali tega pa nikakor ne, da bi za naprej „z edinjenimi močmi“ nad nami gospodovali, naj pride, kar hoče! Tisto ministerstvo ima in bode imelo pri nas obstanek, ki je za enakopravnost vseh narodov, ki je v resnici avstrijsko. Ta-

kega podpiramo mi, a brez nas naj gleda, kako bo shajalo in vladalo! Mislimo pa, da sedanje ministerstvo vse to dobro ve, in da ni prišlo samo „čakat“, ampak tudi delat — za vse enako in po pravici! Drugo, kar zvemo, je to, da ministerstvo namerja povsod vpeljati okrajna zastopstva ali velike županije, kakor so pod ogersko krono, da bi se tako centralizaciji prej v okom prišlo in vse potitično življenje bolj oživilo. To je očitna potreba, naj pravijo centralisti in birokrati, kar hočejo. Njim tako ni za druzega mar, kakor za nemški živelj in gošpostvo nad drugimi. Da bi pač ministerstvo srečno bilo! — Čudno se nam pa vendar zdi, zakaj da ministerstvo deželnega namestnika za Češko kraljestvo ne izvoli; zakaj da je tako tiho zastran galicijskih dežel in Dalmacije. Tu pričakujemo težko kakšnih določb, in tudi potrebe so take, da ne gre dalje čakati. — Tudi to ni za nas nič kaj veselo; ker se Belcredi ravno g. Helferta tako zeló boji, da ga menda ne misli več v službo djati. Ali je mar on hujši od Šmerlinga, Heina, Mecséry-ta itd., ki so vsi imenitne službe dobili in so celo prepovestavljeni? Na vsa usta jo povemo, da bi nam bil Helfert veliko ljubši od zgoraj imenovanih gospodov, ki jim nikdar prav zaupali ne bomo. H. pa je pokazal, da je pravičen mož. — Grof Lariš misli novo posojilo napraviti. Vse ugibuje, kako? Nekteri so zagnali glas, da se bode obrnil do zlahntne gospode in višega duhovstva. Sam Bog ve, ali mu pa bodo tudi pomagati mogli ali ne, ker časi so na vse strani hudi in denarja vsem zmanjkuje. Vendar pa bi iz teh stanov lož: kaj skupaj spravili, kakor pa iz nižih, katerim že za davke neizrečeno terda hodi. Mi mislimo, da bi dobro bilo, prej v se deželne zbere zaslišati in se po tem ravnati. — Tudi tukaj se jako veselimo Mariborske razstave, nadjaje se, da jo bo še odtod marsikteri gledat šel, zlasti ker bo tudi „beseda“ sijajna. Živili mariborski Slovenci!

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovea. (Šolske knjige; — parobrod). Skorej pet let je gospodaril gospod Šmerling in v celem tem času je vlada za slovenske šole na svitlo spravila 2—3 knjige. Tako očetovsko je za nas Slovence skerbela, deržé se znanega pravila: „Moremo čakati!“ Vendar pa je Šmerling v okrožnem svojem listu širokoustno zatrobil: „Vednost je moč“, — pa zakaj so nam močni Slovenci, čemu torej vednost za nje? Tudi je bivši državni minister večkrat terdil, da je prišel prižgat luč omike in svobode. Pa čemu omike in svobode tistim Slovincem, ki so le v ta namen na svetu, da jih pomenčimo in pritvezemo k slavni državi Velikonemčije. Tako se je godilo 4—5 let. Grof Belcredi še le komej toliko tednov sedi na stolu državnega ministra, in že je vsem vodjem srednjih šol (gimnazij in realk, — od drugih ne vemo za gotovo) dospel z Dunaja ukaz, naj do 15. sept. naznanijo vse knjige v slovenskem jeziku, ki so namenjene za srednje šole ali pa so že v rabi. Bodimo torej veseli, take reči se ne godijo zastoj — gotovo se nam v šolskih zadevah bližajo ugodnejši, boljši časi. Pri šolah začnimo, po tem ne bode nam skerbi za slovenske uradnike in uradnike. — Vožnja s parobrodom po celovškem jezeru se m. oktobra spet prične. V ta namen se kotel, ki je počil, že popravlja. Kaj pa g. Tonello, ki je parobrod po Dravi napovedal, misli, od tega pa se zdaj nič ne sliši. Morebiti si bo premislil.

Iz Pilberka. (Nekaj o šolskih prekušnjah prifari na jezeru, v Prevalih in Gutsteinu.) (Konec.) V Prevalih uči spodnja dva razreda g. Wissiak (menda Bizjak). Njegova šola je pač res v tem okraju najboljša; njegova metoda pri uku vse hvale vredna. Da pa tudi ta sicer domorodni gospod malo preveč v nemški rog trobi, mu ni zameriti, ker reki nasproti

se težko plava, in v tem oziru so ubogi od vseh strani zavisni učitelji izgovora vredni. Počakajmo torej še malo, kaj kaj g. Belcredi poreče ter upajmo, da se bo sčasom na bolje obrnilo. Ravno to velja od 3. razreda. Po dokončani preskušnji pa so nas nekteri učenci pod g. Bizjakovim vodstvom še kako pičlo uro s primernim telovadstvom razveseljevali. Pravo! le tako naprej — sicer pa bolj v slovenskem duhu!

30. avgusta zjutraj ob 8. bila je sopen šolska sv. meša v Gutsteinu in potem izpraševanje iz katekizma v cerkvi. O šoli pa je škoda kaj pisati; zakaj skušnja uči, da je bob ob steno. Ako se prav domišljam, je že nek gospod v „Novicah“ nekdat to šolo, kjer so otroci zgoli slovenskih staršev, svetu kot skozi in skozi nemško obznanil. Ravno to mu moram jaz z žalostjo priznati. Otroci v cerkvi molili so iz nalašč zato pripravljenega spisa po nemški — v šoli nadvladala je zgoli nemščina — povsod kraljevala ptujščina. Mislim sem, da spolnujejo se Šmerlingove besede, da smo se že snidli v — Frankobrodu! Učitelj se ve da je iz poprejšnjega veka, ki nam torej malo unpanja po kaki bolji prihodnosti obeta. Ali čudno je, da oba gg. duhovna, rojena Slovenca, se za svoj materin jezik nič nič ne poženeta. — Volenti non fit injuria! —

Ako pojde v ljudskih šolah še dalje po teh kopitih, nikarte potem godrnjati, da nihče ni zmožen slovensko uradovati začeti, zakaj na ta način so šole v kvar vsakemu razviku domačih stvari, in ako bodo domače svetinje še leta in leta v blatu ležale, potem se nikar ne čudite, ako nas bo tlačila ptujčeva peta.

Iz Preval. B. (Strašen mor.) 5. t. m. je nek hudobnež nad verlim kmetom Rakitnikom in njegovo ženo v naši okolici strašno moritev storil. Najdena sta bila zjutraj v postelji v kervi z razcepljenima glavama, ona čisto, on pa na pol mertev. Denarji, ura in, kar je bilo obleke, bilo je pobrano. Kolikor vemo, sta bila ta človeka poprejšnji dan na Pliberškem sejmu in sta precej pozno ponoči domu prišla. Moral je grozni morivec znan človek biti, ker sekira, s katero je to hudobijo doprinesel — bila je domača in ležala na strani nesrečnih v postelji. Kmet je še do drugega dne zvečer živel. — Bog daj, da bi se taka nesreča več ne zgodila! Gotovo pride pa hudobnež pravici v pest, — ako kaj zvem, naznam hitro.

Iz Celja. — ? — Grof, Strasoldo *) deželni naš poglavar je tedaj šel. Hvala večnemu Bogu, Bog mu daj srečno in veselo pot! itd. Take in še dosti lepših govoric se čuje tudi po celjskem mestu. Gotovo dosti žalostni dokazi o tem, kako je bil ljubljén in spoštovan. Pa tudi ti preljubljeno mi Celje, tudi ti si tolikanj nehvaležno, da mi voščiš srečno pot?! Ti, ki sem do tebe toliko zaupanja imel, da sem se ti nedavno ponudil za kandidata v deželni zbor? — To je, kakor mislimo, bil poslednji naskok bivšega deželnega poglavarja, da pokaže javno svetu popularnost — priljubljenost svojo s tem, da se da izvoliti za deželnega poslanca, in ko bi ga izvolili Slovenci, bila bito potem se ve da še očitnejša priča, da ga ta narod v resnici ljubi ko svojega očeta. Priporočilna pisma, drugo za drugim, so hitela tedaj že dosti mesecev pred volitvijo na Vransko, v Gornjiograd, na Laško, v Jelše in Konjice, posebno pogosto pa v Celje do gospodov okrajnih predstojnikov, da so agitatorji narod obdelovali in prepričevali, kolikanj blagohotnega poslanca bi dobili izvolivši si deželnega poglavarja. Pa šestnajsti dan januarja leta 1865 je 223 Slovencev možakov v Celju enoglasno očitno izreklo in pokazalo, da jim kar nič ni mar za tacega poglavarja, ki za narod malo ali celó nič ne mara in sveta mu na-

*) Imamo še več dopisov zastran Strasoldo-ta; pa ta je poslednji; prosimo gg. dopisatelje, naj nam za zlo ne jemlje, da une odložimo. Vredn.

rodska prava zasmehuje. Strasoldova popularnost ostala je suha, g. Strasoldo, grof in deželni poglavar, ni dobil nobenega glasú! — Le pojdite, visoki gospod, in bodite v srcu prepričani, da ga ni pravega Slovenca po vsem Slovensko-štirskem, ki bi za Vami le ene edine solzice prelił; kajti Vi ste po vsej moči tlačili narod slovenski, preganjali možake, ki so za njegove pravice stali in zatirali ste domorodne duhovnike. Za vsakim grmom ste iskali panslavizma, v vsakej čitavnici imeli ste svoje ogleduhe, imeli ste vsako čitavnico za gnjezdo rusizma, ki iz Petrograda podpore dobiva. Narod slovenski, posebno pa narodne možake, imeli ste vedno na sumu; s kratka: zadnji čas je bil, da nas je Bog rešil tacega poglavarja! Dobro še vemo, zakaj da je moral preč. g. Kosar iz Maribora, zakaj da je g. Ramor moral iz Celja. — Ne morem drugači, da o tej priložnosti tudi o našem škofu kaj rečem. Slabo za nas, da imamo tacega škofa, ki si v čisto duhovskih rečeh predpisovati daje od deželnega poglavarja. Cerkveno samostojnost že tako od vseh strani stiskajo; gorje, če je na vrh še škofje sami ne branijo? — Kaj bode? Zeló navaden je bil že pri nas priimek Strasoldov „da je nadškof lavantinske škofije.“ Nadjamo se za gotovo, da, v imenu sv. katoliške cerkve lepo prosimo, da se zdaj po odstopu Strasoldovem tudi v tem oziru na boljše, na pravičnejšo pot zasuče! Da bi se vendar posnemati začel zgled nepozabljivega nam Slomskega, ki je bil tolikanj vzvišen vzor kaloliško-narodnega vladike. Res je moral marsiktero grenko požreti, a zato si je pridobil neumrljivost pri hvaležnem mu narodu.

Tedaj g. grofu Strasoldu še enkrat prav srčni „Z Bogom!“ lavantinskemu škofijstvu pa ponižno prošnjo, da zanaprej bolj skrbljivo pazi na cerkveno neodvisnost in svobodo, in saj sedaj, ko se nam na političnem nebu lepši dnevi obetajo, tudi v cerkvenih zadevah Slovincem pravice pusté, ki jim že po natornem zakonu gredó. Saj je sv. katoliška cerkev ravno s tem katoliška: da je za vse čase, za vse narode, in za vse kraje enako pravična — in le, če se tega pravila ostro drže njeni škofje, le tedaj so v resnici katoliški. Serčno želimo, da bi med škofi, med duhovniki in med ljudstvom cvetela in živela prava ljubezen in sloga, da bi se vsi serčno in zvesto pogajali, za časno in večno srečo!

Iz Štajerskega. 6. sept. — k. — (Štajerski in kranjski avtonomisti). V današnji „Tagespošti“ beremo tole čudovito novico: Zvedeli smo od znamenite strani, da mislijo kranjski deželni poslanci svoje tovarše na Štajerskem povabiti k shodu poslancev, da bi se dogovorili in pogodili o več državnih vprašanjih. Oni t. j. kranjski poslanci so neki v govoru g. M. žl. Kaiserfelda našli nektera pravila (Anhaltspunkte), po katerih je dočakati pogojenja. Ko bi štajerski poslanci hteli priti na to povabilo, bode ta shod se najbrže v Celju napravil. Iz Koroškega se nikdo ni povabil, ker v tamošnjem deželnem zboru avtonomistična stranka nima prijatlov. — Tako „Tagespošta“. — Mi pa začudeni vprašamo, kateri kranjski deželni poslanci da so razposlali to povabilo? Kterim se zdi Kaiserfeldov govor podlaga pogojenju? Narodnim gotovo ne; kajti Kaiserfeld ne pripoznava Slovincév, ni mu mar za njih pravične želje in pravice; pokazal je to v deželnem zboru, ko je hudo napadal našega edinega zagovornika Hermana; ni mu mar za narodno enakopravnost, njemu le gre za pogodbo z Ogrí in za ozi državni zbor. Njegov govor je bil skoz in skoz dualističen. Kteri kranjski poslanci tedaj vidijo v dualizmu blagostanje Avstrije? Naj se imenujejo ti gospodje, naj se pokažejo svetu? Dozdaj še nismo vedeli, da je razun centralistov in narodnih federalistov v kranjskem zboru tudi kaj dualistov. Dualisti pa so vsi, kateri se mislijo pogajati na podlagi Kaiserfeldovih

idej. Ali so morda stari Šmerlingovci, Brolihi, Kromeri in kar je še slavnih mož tega kopita, svojo kožo srekli in iz centralistov dualisti postali? Najbrže pa je nemški liberalc g. grof Auersberg za shod z našimi avtonomisti. Od prihodnjih „Novic“ pričakujemo, da nam bodo razjasnile, koliko resnice da je v „Tagespoštinem“ naznanilo. Še nad nekaj se čudom čudimo in to je, da v slovenskem Celju mislijo napraviti ti gospodje svoj shod. Ali ni to strašna ironija, da se na naši domači zemlji bi snidli protivniki narodne enakopravnosti, zatiravci napredka in razvitka našega naroda?

Iz vsega se vidi, da vse sile napeña nemška stranka, da bi ne zgubila veljavnosti in oblasti, katero si je po Bahu in Šmerlingu pridobila. Na vso moč hoče demonstrirati, da bi pokazala novemu ministrstvu, koliko veljave da ima. In mi Slovenci? Mi mirno gledamo, kaj se okoli nas godi in ko bo vse odločeno, — pa gotovo žalibože nam ne v korist, — potem bomo tožili in žalovali, da se nam krivica godi. Čas bo pretekel, mi pa ga ne bomo porabili. Nemški poslanci nam kažejo pot, kaj storiti, kako se obnašati. Kako zelo potrebno je, kako važno in koristno bi pač bilo, da bi se tudi slovenski poslanci in drugi veljavni in domoljubni možje snidli in dogovorili v političnih vprašanjih. Pred vsem je treba odločnega programa, kajti vse delovanje je prazno, če vlečemo eni hi, drugi hot. Od vas, ki vas je slovenski narod poslal kot svoje prave zastopnike v deželne zборе, od vas pričakujemo, da ne zamudite pravega časa in brez odlašanja storite, kar je treba!

Dezele trojedine kraljevine.

Iz Zagreba. Š. (Belkredi, mi in Dalmacija). Zaupljivo srce smo novemu ministrstvu naprou prinesli; pa upanje naše pada in srce nam se trese, kajti Belkredi ne nastopi srčno prave poti. Dvorski naš kancelar je nemogoč; zakaj da, povedal sem že večkrat. Zatorej ni čuda, da so njegove ure že doštete. Ni dolgo, kar je nekdo po mestu glas raznesel in so tudi časniki hrup zagnali, da bode b. Hellenbach nastopil službo Mažuraničevo. To je bil potres po celem mestu med vsemi narodnjaci. Prišli bi pač iz dežja pod kap! Hvala Bogu, da je ta vihar se vlegel in pripihljala je sapica bolj prijetna in bolj prijazna: Baron Ožegović ali vladika Strossmayer bobodoč naš dvorski kancelar. Srca so se pomirila in vse le težko čaka, da bi se ta glas vresničil! Da Belkredi nekako čudno tiho in plašno postopa, ne dopada se; med tem, ko Majláth dela na vso moč, bi Belkredi ne smel prerahlo in pretiho postopati, posebno pa še tudi zastran naše Dalmacije ne. Sedmograško hočejo Madjari s kožo požreti, — po tem pa pride Hrvaško na versto. Zatorej naj Belkredi, kateremu zaupamo, da ni dualist, postavi nam krepkega in značajnega kancelarja in naj skorej skliče dalmatinski zbor. Po tem merilu merimo njegovo rodoljubno srce do nas. Pa dalmatinski zbor sklicati, je res prava težava. Šmerling je napravil volilni red tako, da ima v deželnem zboru nekaj čez 20.000 Italijanov več poslancev nego 400.000 Slavjanov in slavjanski rodoljubi ne morejo ničesar opraviti. Kaj je torej storiti, porečete? Po naših mislih to le: Naj se sedanji deželni zbor razpusti in nove volitve naj se napravijo. Pa po katerem volilnem redu? Naj si bodi po Šmerlingovem volilnem redu leta 1861. Upamo, da bode pravica vendar le zmagala. Kar pa tirjamo, je to, da se pred volitvami odpravita znana gg. Mamula in Lapenna in da se po tem uradnikom ostro zaukaže, naj se v volitve ne vtikajo in nikomur na noben način sile ne delajo. Svesti smo si, da naš slavjanski svet izvoli gotovo slavjanske poslance. In tako zbranimu deželnemu zboru naj vlada sama predlog naredi zastran združenja z našim

kraljestvom, katero bode še le po tem v resnici „trojedino“, ne pa samo le po imenu. — Naj potem deželni zbor sklene, kakor mu ljubo, vsaj zveemo toliko, kako stojimo pri tej reči. Povemo pa vendar očitno, da se zanašamo na slavne dalmatinske narodjake. —

Kar slišimo zastran homatij, ktere so se pri občinskih volitvah godile, kaže na to, da so žalibog bile žalostne. Trije so ostali mrtvi, 12 jih je pa ranjenih. Sestavljene so posebne komisije, ki to reč preiskujejo. Nekaj ljudi je že zaprtih in pri najslavnejših naših možeh so bile — izbe in omare uradno preiskovane. Od devetih do pozne noči so bila pisma pri gg. Ivanu Danilu, Dr. Klaiču, Dr. Pastroviču in Nodilu, vredniku „Nazionala“, vsa premetana in prestaknjena. Mi vsi pa vendar le mislimo, da se je ta krub spekel iz druge moke. Ravno se čuje, da je tudi v Kninu v hiši Dr. Montia bila ostra preiskava.

Dezele galicijske.

Rusinski list „Meta“ prinaša program rusinskih federalistov, iz kterega posnamemo tole: Kraljestvi Galicija in Vladimirija, veliko vojvodstvo Krakov in vojvodstvo Bukovina se združijo v samostojno skupino, ki ima svoje posebno vkupno zakonodajstvo v vseh rečeh, ki po oktoberski diplomii ne pripadajo državnemu zboru ali starešinstvu, namreč upravo, pravosodje in nauk. O vseh teh rečeh ima le v skupni zbor pravico posvetovati se in sklepe delati. Vse sklepe imajo odgovorni uradniki izpeljevati. Ta skupina naj dobi tudi svojega dvorskega kancelarja, najvišo sodnijo in posebno najvišo upravno gosposko, in pri vseh teh uradih naj se v službo jemljó uradniki vseh treh v tej skupini bivajočih narodov, t. j. Poljaki, Rusini in Romani. —

Razne novice.

* (Šmerlingovazdravica.) Gotovo še niso bravci naši pozabili Šmerlingove zdravice (toast) pri petstoletni svečanosti dunajskega vseučilišča in njegovih besed, ki jih je takrat nekako fantastično govoril, rekoč: „Dvakrat nam je že preuravanava nemške edinosti spodletela, vendar v tretje mora po sreči iziti. Da se zopet vidimo v Frankobrodu! Nek frankobrodski list pravi na to: Oh ne gospod Šmerling, Bog varuj, da se zopet kdaj vidimo. Mi smo vas že od leta 1848 siti. Da bi se nikdar več ne videli! — G. Šmerling bo zdaj saj zastopil, kam — pes taco moli in koliko da velja — on in njegove sanjarije.

* „Slovo“ piše, da se še to jezen prične na akad. gimnaziji v Levovu vse v rusinskem jeziku učiti. — Kako in kdaj pa na Slovenskem?

Duhovske zadeve.

Kerška škofija: Premilostljivi knezoškof so č. g. Petra Fundera imenovali za stolnega korjarja. Dalje so postali č. g. Janez Aichlburg Martin Kral in Anton Valentinič pravi dekani. Č. g. Karl Dürnwirth je povišan za knezošk. duhovnega svetovavca. G. Götzl Ign. je dobil faro št. Štefan pri Velikovcu, g. Šketh Jož. faro Kerčanje in g. Krofič Mih. kanonikar v Velikovcu. Č. g. gresta za provizorja: Alojzi Šac v Labod in Skerbine Jan. na Diekše. Č. g. Frid. Baeder iz škofije Chur je prestavljen za spovednika č. g. Ursulinaric v Celovcu. Č. g. Ign. Schöpf iz škofije Briksen pride za zač. kanonika v Strassburg. Č. g. O. Virgil Peč gre v samostan št. Peter v Solnogradu nazaj in na njegovo mesto pride za kaplana v Vetinje č. g. O. Pij Greinz. Č. g. Jan. Globočnik gre za kaplana na Peravo in č. g. Jan. Leder za kaplana v Kotmarovas. Č. g. Frid. Haderer je penzioniran.

Dunajska borska 12. septembra 1865.

Novi zlati	5.16
Srebro	107.50